

Данило Зварич – магістрант, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна.

Коло наукових інтересів: комп'ютерна інженерія, зокрема, система дистанційного навчання і створення програмного забезпечення для корпоративних платформ відеозв'язку.

✉ danyloz101@gmail.com

УДК 378. 018. 43 (477)

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-115-124>

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У цій статті висвітлюється проблематика реалізації теорій і принципів дистанційного навчання в Україні. При цьому на основі системного та синергетичного підходів, методів аналізу і синтезу, індукції та дедукції, історичного, компаративного і порівняльного аналізу встановлено, що трактування віддаленого здобуття знань в Україні та у Європі загалом аналогічні. Одночасно із цим динаміка економічних і соціальних процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві та кардинальні зміни у способах використання і поширення інформації зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню онлайн-навчання як одного із основних напрямків реформування та стратегічного розвитку освітньої системи України. Водночас в умовах її модернізації особливої актуальності набувають інформаційні технології у системі методологічної діяльності.

Висвітлено три групи теорій дистанційного навчання: автономії та незалежності; взаємодії та комунікації; індустріалізації навчання та тісно пов'язані з ними дидактичні принципи онлайн-освіти, аналіз яких показав, що їхніх класичних видів, які зазвичай використовуються у традиційному навчанні, для сучасної системи дистанційного отримання знань недостатньо, позаяк їй притаманні специфічні, властиві саме їй дидактичні принципи. Одночасно із цим є винятково актуальним зіставлення його теоретичних концепцій і принципів із практикою їх запровадження у вітчизняних умовах, що особливо важливо за інтеграційних устремлень України у європейський, зокрема, Європейського Союзу, простір.

Ключові слова: викладач, студент, дистанційні та онлайн-навчання і освіта, методи, правила та принципи, реалізація, теорія і теоретична концепція.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Українське законодавство визначає дистанційне навчання як індивідуалізований процес набуття знань, умінь та навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (Наказ, 2013). Водночас загалом аналогічно трактується це поняття і у Європейському Союзі (Резолюція, 2001).

Вважається, що перша спроба запровадження дистанційної форми освіти була зроблена Яном Коменським понад 350 років тому, коли він увів у широку освітню практику ілюстровані підручники, створивши базу для використання системного підходу в освіті, яку запропонував у відомій своїй книзі «Велика дидактика» (Коменський, 1940).

Наприкінці XIX ст. з'явилася ще одна форма віддаленого навчання – так звана «кореспондентська освіта», за якої студент міг, надіславши викладачеві письмові роботи, отримати поштою його коментарі, як і нові підручники (Абдулова, 2012).

Проект першого у світі дистанційного університету Open University взяв під свій особистий контроль прем'єр-міністр Великої Британії Харольд Вілсон, а сам цей вищий навчальний заклад був заснований її королевою, яка призначила його канцлером (ректором) спікера палати лордів, на основі чого розпочав своє функціонування Відкритий Університет Великобританії, який і тепер є одним із світових лідерів у сфері віддаленого здобуття новітніх знань.

В Україні офіційний початок запровадження онлайн-освіти ведуть від 21 січня 2021 року, коли Міністерство освіти і науки України своїм наказом затвердило Положення про дистанційне навчання, яким і започатковано проникнення новітніх освітніх інформаційно-комунікаційних технологій у цю сферу (Абдулова, 2012).

Досліджуючи зростаючу популярність віддаленого здобуття знань, виділяють чотири причини цього: для його належної організації не потрібно залишати своє місце проживання; порівняно висока мобільність; ця форма навчання унікальна для віддалених від центральних районів місць, де інших можливостей фактично немає, що часто стає вирішальним в умовах сучасної України; яскраво виражена практичність такої форми одержання знань за сьогодення (Литвинова, Водоп'ян, 2022). До істотних переваг логічно віднести і те, що, по-перше, це справді цікавий та незвичний формат отримання освіти. Тож, якщо вибирати між простим підручником і його онлайн-варіантом, слухачам більше подобається другий варіант; по-друге, дистанційне навчання дає можливість істотно економити кошти, сили та час. Ще одна його значна перевага – доступність. Одночасно переваги дистанційної форми навчання полягають у забезпеченні інтенсивного освоєння знань, задоволенні специфічних потреб осіб з обмеженими можливостями та інших специфічних категорій слухачів, розвитку їх пізнавальним інтересам, сприяючи формуванню їхнього професійного орієнтування і оволодінню методами наукових досліджень, розширенні поля діяльності викладачів незалежно від місцезнаходження усіх учасників навчального процесу. Водночас із цим запровадження у навчально-виховну діяльність сучасних інформаційних технологій породжує цілу низку проблем, які стосуються засад, змісту, методів та організаційних форм навчання і його гуманізації та гуманітаризації у відповідності із тими принципами, на яких здійснюється процес онлайн-освіти. Його основними недоліками є: кожному окремому слухачеві для його навчання потрібна комп'ютерна техніка; слухачі дловолі багато свого часу проводять за комп'ютером та, по суті, обмежуються у спілкуванні зі своїми однолітками, а молодші із них відчувають чималі труднощі через невисокий рівень користування технікою та часту відсутність доступу до якісного інтернет-зв'язку. Складним є цей вид навчання і для викладачів, адже він потребує багато часу на розробку навчальних матеріалів та перевірку як аудиторних, так і домашніх завдань (Шуневич, 2011).

Одночасно важливо зіставити теоретичні засади та принципи дистанційного навчання зі станом його впровадження у вітчизняну практику, виявивши його основні проблеми, що і стало визначальним завданням цієї наукової розвідки.

У сучасних умовах питання дистанційного навчання є для закладів освіти одним із пріоритетних, тим більше, що, виходячи із епідеміологічної ситуації в Україні, яка склалась у 2000 та у подальші роки, у них, по суті, не було іншого варіанту, окрім як застосування технологій онлайн-освіти під час довготривалого карантину. При цьому сучасні інформаційні технології дають можливість задовольняти запити суспільства в якісних знаннях, але розвиток системи дистанційного навчання в Україні все ще перебуває на початковій стадії її впровадження і здійснюється переважно у складі традиційної освіти. Водночас у роботах вітчизняних і зарубіжних учених дистанційна форма розглядається як інноваційна, яка забезпечує вільний вибір змісту та

форм навчання, реалізацію власних освітніх пріоритетів і рівний доступ до якісних знань їхніх здобувачів. Проте, є необхідність у зіставленні теорій та принципів дистанційного навчання із практикою його впровадження в Україні, як і виявлення основних проблем у цій сфері, що істотно актуалізує наукові дослідження у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій і мета цієї статті. Наводити окремі праці із проблематики дистанційного навчання, які вже віддавна увійшли у вітчизняний науковий простір, який активно поповнюється особливо останнім часом, потреби немає. Одночасно доцільно звернути особливу увагу на публікації таких відомих учених, як О. Абдулова, В. Безрученко, І. Ветрова, Н. Водоп'ян, І. Зварич, О. Зварич, С. Литвинова, Т. Пиляєва, С. Сисоєва, А. Чорній, Г. Шиліна, Б. Шуневич, В. Яценко, М. Альбрігт, Г. Бойд, Ч. Ведемейєр, Дж. Вердьюїн, Р. Деллінг, Д. Кіган, Т. Кларк, І. Клевелайд, А. Красновський, М. Мур, Х. Ператон, О. Петерс, С. Сваецк, М. Сімонсон, С. Смальдіно, Д. Сьюарт, Р. Харрісон, Б. Холмберг, Д. Шейл та інші. При цьому важливо дослідити умови і наслідки впровадження теорій та принципів онлайн-навчання в Україні та їхні проблеми, зважаючи і на зростання його важливості, що і є метою дослідження.

Виклад основних матеріалів та їх обґрунтування. Як зазначають Н. Водоп'ян і С. Литвинова (Литвинова, Водоп'ян, 2022), теоретичні концепції онлайн-навчання утворюють декілька напрямків: теорії автономії та незалежності (М. Мур – Велика Британія, Р. Деллінг – Німеччина, Ч. Ведемейєр – США) (Wedemeyer, 1981; Delling, 1987); взаємодії та комунікації (Б. Холмберг, Дж. Бойд – Швеція, Д. Сьюарт – Велика Британія) (Boyd, Keegan, 1993; Peraton and ect. 1988; Severt, 1980); дистанційного навчання (Г. Ператон) (Peraton and ect. 1988), як і його еквівалентності (Д. Шейл, М. Бейнтон, М. Сімонсон, Р. Гаррісон) (Simonson and ect, 2003; Harrison, Cleveland, 1998; Shejl, 1988); індустріалізації викладання (О. Петерс – Німеччина) (Peters, 1992); інтегрованої моделі системи дистанційної освіти; комунікації та керування студентом (Д. Шейл, М. Бейнтон, Р. Гаррісон) (Harrison, Cleveland, 1998; Shejl, 1988); реінтеграції актів викладання (Д. Кіган) (Keegan, 1999); тривимірної теорії дистанційного навчання (Дж. Вердьюїн, Т. Кларк) та низка подібних до них теорій і концепцій.

Ч. Ведемейєр визначив десять основних характеристик онлайн-навчання, за якими: відповідальність за його результати покладається на студентів; враховуються їх характерні особливості; ефективність використання медіа і навчальних матеріалів; звільнення викладачів від зайвих опікунських обов'язків, що дає їм змогу приділяти більше часу саме навчальній діяльності; надання студентам більших можливостей у виборі методів і форм навчальних курсів; незалежність навчання від наявності викладача у зручних для студентів місці та часі; оцінювання їх навчальних досягнень, не розглядаючи бар'єрів щодо методу, місця чи послідовності навчання студентів; поєднання різних засобів і методів здобуття ними знань із метою найкращого вивчення навчальних курсу або ж предмету; розрахунок на їх оволодіння у вибраному ними темпі; сприяння у повторному дизайні навчальних курсів, які раніше вже були складовими різноманітних медіа-програм; А ключем до успіху у навчанні за дистанційною формою цей вчений вважав скрупульозну розробку системи взаємозв'язку між викладачем та студентом (Wedemeyer, 1981). Водночас, на думку багатьох дослідників, поліпшенню діалогу між ними сприяють: обговорення у групах, що є ефективним методом дистанційного навчання; його організація на засадах взаємоспілкування; перетворення ролі викладача як передавача інформації на консультанта; підтримка онлайн-навчання і його економічних та навчальних переваг з використанням цифрових ресурсів (Шуневич, 2011, с. 107).

Резюмуючи цей огляд, зазначимо, що прискорений розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і нові можливості учасників освітнього процесу зумовлюють потребу в оновленні та розвитку навчального середовища закладів освіти, спільнота яких потребує нових засобів, критеріїв і принципів навчання в інформаційну еру та узгодження підготовки освітян за дуже швидко зростаючих можливостей сучасного вітчизняного цифрового середовища (Чорній, 2020, с. 8; Литвинова, Водоп'ян, 2022).

Динамічність економічних та соціальних процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві, кардинальні зміни у способах поширення і використання інформації зумовлюють

еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційного навчання як одного із основних напрямків реформування та стратегічного розвитку освітньої системи України. Водночас із цим в умовах її модернізації особливої актуальності набувають інформаційні технології у системі методологічної діяльності (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Пиляєва, Яценко, 2017). Онлайн-навчання у її межах – це така форма організації навчального процесу і педагогічна технологія, основою якої є керована самостійна діяльність слухачів та широке застосування у навчанні найсучасніших інформаційних, комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, використання його дистанційних методів та форм сприяє індивідуалізації процесу підвищення кваліфікації освітянських працівників, спонукаючи викладачів до самостійної роботи, формує в них інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння інноваційними засобами як здобуття, так і засвоєння отриманих нових знань та навичок (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Пиляєва, Яценко, 2017).

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, яка з'явилась останнім часом, свідчить про значну увагу до проблем упровадження дистанційних технологій в освітній процес. При цьому Синтія Гутман у своїй доповіді ЮНЕСКО для Всесвітнього саміту із інформатизації суспільства, який відбувся у 2003 році, охарактеризувала термін «дистанційна освіта» як навчальний процес, коли значна частина викладання здійснюється віддаленим у просторі та/чи часі від особи викладачем, а М. Сімонсон визначає її як інституційний заклад формал освіти, де навчальна група є віддаленою, а інтерактивні телекомунікаційні системи використовуються для підключення відповідних викладачів, інструкторів і ресурсів (Чорній, 2020; Пиляєва, Яценко, 2017).

Зазначимо, що за визначенням С. Гончаренка, принципи навчання – це основні вихідні положення його теорії (Гончаренко, 1997). Натомість, С. Архангельський твердить, що такі (дидактичні) принципи – це положення, які виражають залежність між цілями підготовки фахівців, наприклад, з вищою освітою, та закономірностями, що визначають його практику у навчальному закладі. Так вони розглядаються як рекомендації, які скеровують викладацьку діяльність і навчальний процес в цілому як засади досягнення педагогічних цілей із врахуванням закономірностей та умов протікання навчально-виховного процесу як система загальних і принципово важливих орієнтирів, що визначають зміст та методи належної організації навчання, як і способи аналізу отриманих у підсумку результатів (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Шиліна, 2016).

Спираючись на науковий аналіз досвіду здійснюваної експериментальної дистанційної діяльності, О. Хуторський сформулював такі принципи: відкритої комунікації стосовно створюваної «дистанційними студентами» продукції; відповідності зовнішнього освітнього продукту у досліджуваних освітніх галузях та предметах і освітніх процедур телекомунікаційним технологіям та формам; пріоритету критеріїв оцінки результатів дистанційного навчання перед інформаційним; створення дистанційної освітньої продукції у досліджуваних галузях (Зварич, І. & Зварич, О., 2017; Шуневич, 2011).

Цікаву з наукової позиції спробу трансформувати традиційні принципи у придатні для дистанційного навчання дидактичні зробила О. Рибалко (Рибалко, 2004), якою запропоновано оригінальний підхід, у відповідності із яким традиційний принцип його скерованість на вирішення різних завдань виховання, навчання і розвитку інтерпретується як принцип креативного характеру пізнавальної діяльності (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Пиляєва, Яценко, 2017).

При цьому аналіз наукових праць із дослідження різних важливих аспектів дистанційного навчання показав, що класичних дидактичних принципів традиційної системи віддаленого здобуття знань недостатньо, оскільки їй притаманні специфічні, властиві саме їй дидактичні принципи навчального процесу. Відтак, перш ніж розпочати їхню вивчення, винятково важливо обґрунтувати їх нову систему, відмовившись від вже перевірених часом нормативів із організації традиційного процесу навчання чи піти шляхом часткової модернізації переліку його дидактичних принципів за рахунок зміщення акцентів та його розширення. Одночасно оцінка друкованих і електронних джерел засвідчив, що останнім часом превалює другий варіант, коли має місце

часткова модернізація переліку вже традиційних дидактичних принципів із організації дистанційного навчання (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Пиляєва, Яценко, 2017).

Тож, повністю погоджуємось із думкою, що варто доповнити та деталізувати традиційні дидактичні принципи у відповідності із специфікою дистанційної форми навчання шляхом аналітичного осмислення законів і принципів дидактики відносно їх функціонування в нових інформаційно-освітніх умовах (Рибалко, 2004; Шупта, 2011).

Заслужують на увагу узагальнюючі висновки про те, у який спосіб такі принципи призводять до якісних змін в усіх елементах педагогічної системи (Дубасенюк, 2014):

1. Відбуваються істотні зміни у характері знань. Головним у доборі змісту освіти стає критерій «Знання – для діяльності». Вони розпочинають виконувати провідну роль засобів для вирішення конкретних професійних завдань. Однак, із цього аж ніяк не випливає, що фундаментальні знання у зв'язку із цим зникають.

2. Змінюються вимоги до методів і форм організації навчання, а, отже, до рівня підготовки викладачів, та їх роль у навчальному процесі. Провідними стають активні індивідуальні та групові форми роботи із навчальним матеріалом.

3. Переформатовується тип діяльності викладача і студента, який стає повноцінним суб'єктом вирішення навчально-професійних та професійних завдань.

4. Принципи онлайн-освіти будуються за іншими законами: знання – для реальних потреб і розв'язання проблем. Першочергового значення набувають універсальні (методологічні) знання як можливість проєктувати своє майбутнє.

5. У зміст освіти покладено не логіку науки, а професійні завдання (Дубасенюк, 2014; Зварич, І. & Зварич, О., 2017).

Педагогічні методи та прийоми, які зазвичай використовуються у системі сучасного дистанційного навчання, можливо класифікувати таким чином:

- що безпосередньо стосуються взаємодії слухача з освітніми ресурсами за мінімальною участі у цьому процесі як викладача, так і студента (самонавчання);
- для яких характерна взаємодія між усіма учасниками онлайн-навчання;
- індивідуалізовані викладання та набуття нових знань і навичок (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Власенко, Шинкаренко, 2011; Пиляєва, Яценко, 2017).

До класичних дидактичних принципів належать: активності; доступності; зв'язку з практикою; наочності; науковості; послідовності; свідомості; системності; тривалості знань. Усі вони взаємозалежні та взаємопов'язані, доповнювальні один одного, знаходячи своє підтвердження у навчальній практиці у вигляді методів, правил і формалізації та здійснення навчальної діяльності (Delling, 1987).

Отже, детально розглянемо і проаналізуємо їх характеристики:

- *вибір змісту освіти*, який повинен, по-перше, відповідати нормативним вимогам Державного освітнього стандарту та вимогам ринку і, по-друге, сприяти створенню інформаційного простору для забезпечення самореалізації людини;
- *відповідність технологій навчання*, що мають бути адекватними його моделям. Водночас у процесі становлення дистанційної освіти можуть з'являтися нові моделі, які у разі необхідності повинні включатись до вже наявної моделі;
- *гуманістичність освіти*, який полягає у відповідному освоєнні обраної професії із метою розвитку і прояву високих громадських, інтелектуальних та моральних якостей та творчої індивідуальності; спрямованості навчання і освітнього процесу в цілому саме до людини, створенні максимально сприятливих умов для оволодіння студентами вже накопиченого ними соціального досвіду;
- *забезпечення стартового рівня освіти* – ефективне дистанційне навчання потребує відповідного набору знань, вмінь і навичок, а на сьогодні ще й здатності до діяльності та відповідних здібностей. Окрім цього, сучасний фахівець повинен володіти і повними базовими знаннями з обраного ним інформаційного напрямку;

- *захист інформації*, яка циркулює у процесі дистанційного навчання, що вимагає відповідних організаційних і технічних засобів її конфіденційного зберігання, передачі та використання із дотриманням відповідних вимог із безпеки;
- *мобільність навчання*, який полягає у створенні відповідних інформаційних баз, банків і мереж та банків даних для дистанційного отримання знань, що дає можливість студенту доповнювати або коригувати свою освітню програму у потрібному напрямку. Одночасно вимагається збереження інформаційної інваріантності навчання, чим забезпечується можливість переходу за необхідності із одного університету в аналогічний за навчальними планами і програмами інший;
- *педагогічна доцільність застосування інформаційно-комунікаційних технологій*, який вимагає педагогічної оцінки ефективності кожного кроку проектування та створення системи дистанційного навчання, поставивши на перший план не впровадження технологій, а змістовне наповнення навчальних курсів і освітніх послуг, яке обов'язково передбачає перетворення отриманої інформації на діяльність та постійні контроль і самоконтроль якості та ефективності цього процесу;
- *пріоритетність педагогічного підходу до проектування освітнього процесу у дистанційному навчанні*, суть якого полягає у тому, що його потрібно розпочинати із розробки теоретичних концепцій і створення дидактичних моделей тих явищ, які планується реалізувати, їх методичного аналізу та конструювання ланцюжка тих заходів, що потрібні для цього. Водночас досвід комп'ютеризації дає можливість стверджувати, що якщо пріоритетною є саме педагогічна сторона, система у цьому разі функціонує набагато ефективніше, аніж в іншому випадку.

Особливості дистанційного навчання, заснованого на максимальному використанні інформаційних технологій, виявляються із використанням цілої низки додаткових принципів, якими воно зазвичай регулюється (Шупта, 2011):

- *відкритості цього процесу та інформаційно-комунікативного простору*;
- *діяльності*. При цьому цей аспект віддаленого здобуття нових знань і навичок обов'язково повинен превалювати над процесом пасивного інформування;
- *забезпечення відкритості та гнучкості навчального процесу*, що не повинно негативно впливати на якість здійснення процесу дистанційного навчання;
- *індивідуалізації*, для дотримання якого здійснюються контрольні заходи: індивідуального підходу до створення усіх інтелектуальних продуктів; інтерактивності, особливість якого полягає у відображенні закономірності не тільки різних контактів студентів з викладачем, а і студентів між собою; оптимального поєднання «м'яких» (ситуаційних) та «твердих» форм пізнавальної діяльності студента у процесі віддаленого отримання ним нових знань;
- *особистісно-орієнтованої взаємодії викладачів із їх усіма студентами*;
- *пріоритету поряд із усіма іншими стандартизації навчального процесу*;
- *педагогічної доцільності застосування нових інформаційних технологій*;
- *регламентування процесу набуття новітніх знань і навичок діяльності*;
- *стартових знань* – для того, щоб справді ефективно навчатись у системі дистанційного навчання потрібні відповідна підготовка та певні стартові знання;
- *формування дружнього середовища між викладачем і його студентами*.

Одночасно із цим виділені вченими основні принципи онлайн-навчання можливо належно класифікувати на три відповідні окремі групи (Власенко, Шинкаренко, 2011; Шупта, 2011):

- *перша* – загальні (що є спільними для його різних методів та форм);
- *друга* – які у традиційній педагогіці не відносять до них, але у дистанційному отриманні знань набули цього статусу у зв'язку зі зростанням їх значення;
- *третья* – специфічні, що обумовлені інтенсивним використанням у навчальному процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (Литвинова, Водоп'ян, 2022; Сисоева, 2003; Delling, 1987).

Варто зазначити, що для успішної реалізації охарактеризованих принципів онлайн-навчання важливо дотримуватись таких простих правил: використання *однакового підходу*, засобів та платформ для комунікації; *довіра*; *гейміфікація* – чим більше ігрових елементів і квестів буде у навчальних матеріалах, тим більше шансів, що слухачі не просто виконають домашні завдання, а й активно долучаються до більш глибокого вивчення теми; *живе спілкування*; *єдина система оцінювання знань*; застосування системи «*питання – відповідь*»; *зручність навчальної платформи* для викладача та для студентів; *робота в онлайн-групах* (Delling, 1987; Як зробити дистанційне навчання справді ефективним, 2014; Як організувати онлайн-навчання в умовах війни, 2022).

Висновки. Українське законодавство визначає дистанційне навчання як індивідуалізований процес набуття нових знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. У цілому аналогічно із наведеним трактують його у Європейському Союзі та в інших джерелах відносно онлайн-освіти.

Водночас варто зазначити, що прискорений розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, як і нові можливості учасників освітнього процесу зумовлюють необхідність в оновленні та розвитку навчального середовища закладів освіти, спільнота яких потребує нових засобів, критеріїв і принципів навчання в інформаційну еру та узгодження підготовки освітян за обставин дуже швидко зростаючих можливостей сучасного вітчизняного цифрового середовища.

Актуальність дистанційного навчання полягає головним чином у тому, що результати науково-технічного прогресу сьогодні концентруються передовсім в інформаційній сфері, тож воно дає можливість створити певну систему масового безперервного самонавчання і обміну потрібною інформацією. Одночасно із цим інформаційна освіта в Україні – один із найважливіших механізмів модернізації її освітньої системи, оскільки саме сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для істотного підвищення ефективності освітнього процесу. При цьому змінюється сама парадигма освіти, адже навчання доцільно розглядати як безперервний і дуже динамічний процес.

Водночас дистанційне навчання як прогресивна педагогічна технологія, яка ґрунтується на сучасних досягненнях у сфері інформаційних і комунікаційних технологіях, дасть можливість забезпечити безперервний освітній процес, а отже і впровадження винятково потрібної системи навчання впродовж усього життя.

Одночасно запровадження у навчально-виховний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій породжує цілу низку проблем, що стосуються засобів, змісту, методів і організаційних форм навчання, гуманізації та гуманітаризації освітньої діяльності у відповідності із принципами щодо онлайн-навчання.

При цьому їх успішне розв'язання має не лише теоретичне, а і практичне значення не тільки з позиції внутрішнього застосування, а й зважаючи на цілком виправдані устремління України у таку успішну спільноту, якою є Європейський Союз.

Використані джерела

- Абдулова, О. О. (2012) Історичний підхід до рефлексії феномена дистанційної освіти. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*, 2 (35), 2012. С. 3–10.
- Власенко, Л. В., Шинкаренко, Н. В. (2011). Методи дистанційного навчання. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/5006>
- Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь.
- Дубасенюк, О.А. (ред.) (2014). Професійна педагогічна освіта: стан і розвиток педагогічних знань: монографія. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка.
- Зварич, Д. (2022). Розробка корпоративних платформ для проведення відеоконференцій (Conference-Assistans). Івано-Франківськ: ЛІК.

- Зварич, І. Т., Зварич, О. І. (2017). Сучасні підходи до методів управління проектами сталого розвитку регіону як засіб запровадження безперервної освіти і економіки знань у публічне адміністрування. *Моделювання регіональної економіки*. 2 (30), 200–216.
- Коменський, А. Я. (1940). Вибрані педагогічні твори: у трьох томах. Том 1. Велика дидактика. Київ: Радянська школа.
- Литвинова, С. Г., Водоп'ян Н. І. (2022). Аналіз підходів до реалізації теоретичних концепцій зарубіжних авторів з організації дистанційної форми навчання в закладах загальної середньої освіти України. *Сучасні інноваційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 19–28.
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року № 466 (2013). «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». <https://zakon5.rada.gov.ua>
- Пиляєва, Т. В., Яценко, В. В. (2017). Ранні теорії дистанційної освіти: стислий огляд. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип. 37 (3). Т. 2 (22). Тематичний випуск «Челпанівські читання», 94–104.
- Резолюція Ради Європи від 13 липня 2001 року. (2001). «Про електронне навчання». <https://intszak.com.ua>
- Рибалко, О. В. (2004). Дидактичні засади структурування дистанційного навчання майбутніх інженерів. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Ін-т педагогіки і психології професійної освіти НАПН України. Київ.
- Сисосва, С. О. (2003). Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. III–IV, 78–87.
- Чорній, А. Л та ін. (упоряд.) (2020). Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції в рамках Міжнародного освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти». Рівне: РОІППО.
- Шиліна, Г. А. (2016). Методика дистанційного навчання української мови учнів основної школи. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 «Теорія і методика навчання (українська мова)». <https://core.ac.uk> (
- Шуневич, Б. І. (2011). Порівняльний аналіз зарубіжних теорій дистанційно-го навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2 (2), 105–108.
- Шупта, О. В. (2011). Дидактичні принципи дистанційного навчання. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*, 582, 184–194.
- Як зробити дистанційне навчання справді ефективним: 10 простих правил. (2017). <https://prosvitcentr.org>
- Як організувати онлайн-навчання в умовах війни. (2022). <https://insrzak.com.ua>
- Boyd, G., Keegan, D (eds.). (1993). A Theory of distance education for the cyberspace era. Theoretical principles of distance education. London: Rout ledge, 234–253.
- Delling, R. M. (1987). Towards a theory distance education. ICDE. Bulletin, 13, 21–25.
- Harrison, R., Cleveland, I. M. (1998). Facilitating Cognitive Presence in Online Learning: Interaction is Not Enough. *American Journal of Distance Education*, 2 (3), 25–35.
- Keegan, D. (1999). Foundations of distance education. London and New York: Rout ledge.
- Peraton, H., Sewart, D., Keegan, D. Holmberg B. (Eds.). (1988). A Theory for distance education. Distance Education: International perspectives. New York: Rout ledge, 35–45.
- Peters, O. (1992). Some observations on dropping out in distance education. *Distance Education*, 13 (2), 234–269.
- Sevart, D. (1980). Providing an information base for students studying at a distance. *Distance Education*. Vol. 1. No 2, 171–187.
- Shejl, D. (1988). Toward a reconceptualization of distance education. *The American Journal of Distance Education*, 2 (3), 25–35.
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright M., Svacek S. (2003). Teaching and Learning at a distance: foundations of distance education (2nd eds.). Upper Saddle River NJ: Merrill Prentice Hall.
- Vepduin, J. R., Clark, T. (1991). Distance Education: The Foundation of Effective Practice. San Francisco: Josef-Bass Publisher.

Wedemeyer, C. (1981). *Learning at the Backdoor: Reflections on new – traditional learning in the lifespan*. Madison un-ty of Wisconsin Press.

References

- Abdulova, O. O. (2012) Istory`chny`j pidxid do refleksiyyi fenomena dy`stancijnoyi osvity`. *Visny`k NTUU «KPI». Filosofiya. Psy`xologiya. Pedagogika*, 2 (35), 2012. S. 3–10. (in Ukrainian).
- Vlasenko, L. V., Shy`nkarenko, N. V. (2011). *Metody` dy`stancijnogo navchannya. Materialy` Mizhnarodnoyi nauково-prakty`chnoyi konferenciyi*. <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/5006> (in Ukrainian).
- Goncharenko, S. U. (1997). *Ukrayins`ky`j pedagogichny`j slovny`k*. Ky`yiv: Ly`bid`. (in Ukrainian).
- Dubasenyuk, O.A. (red.) (2014). *Profesijna pedagogichna osvita: stan i rozvy`tok pedagogichny`x znan` : monografiya. Zhy`tomyr` : ZhDU imeni Ivana Franka*. (in Ukrainian).
- Zvary`ch, D. (2022). *Rozrobka korporaty`vny`x platform dlya provedennya videokonferencij (Conference-Assistans)*. Ivano-Frankivs`k: LIK. (in Ukrainian).
- Zvary`ch, I. T., Zvary`ch, O. I. (2017). *Suchasni pidxody` do metodiv upravlinnya proektamy` stalogo rozvy`tku regionu yak zasib zaprovadzhennya bezperervnoyi osvity` i ekonomiky` znan` u publichne administruvannya. Modelyuvannya regional`noyi ekonomiky`*. 2 (30), 200–216. (in Ukrainian).
- Komens`ky`j, A. Ya. (1940). *Vy`brani pedagogichni tvory` : u tr`ox tomax. Tom 1. Vely`ka dy`dakty`ka*. Ky`yiv: Radyans`ka shkola. (in Ukrainian).
- Ly`tvyn`nova, S. G., Vodop`yan N. I. (2022). *Analiz pidxodiv do realizaciyi teorety`chny`x koncepcij zarubizhny`x avtoriv z organizaciyi dy`stancijnoyi formy` navchannya v zakladax zagal`noyi seredn`oyi osvity` Ukrainy`*. *Suchasni innovacijni tehnologiyi ta innovacijni metody` navchannya v pidgotovci faxivciv: metodologiya, teoriya, dosvid, problemy`*. 19–28. (in Ukrainian).
- Nakaz Ministerstva osvity` i nauky` Ukrainy` vid 25 kvitnya 2013 roku № 466 (2013). «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro dy`stancijne navchannya». <https://zakon5.rada.gov.ua> (in Ukrainian).
- Py`lyayeva, T. V., Yacenko, V. V. (2017). *Ranni teoriyi dy`stancijnoyi osvity` : sty`sly`j oglyad. Gumanitarny`j visny`k DVNZ «Pereyaslav-Xmel`ny`cz`ky`j derzhavny`j pedagogichny`j universy`tet imeni Gry`goriya Skovorody`*. Vy`p. 37 (3). T. 2 (22). *Tematy`chny`j vy`pusk «Chelpanivs`ki chy`tannya»*, 94–104. (in Ukrainian).
- Rezolyuciya Rady` Yevropy` vid 13 ly`pnja 2001 roku. (2001). «Pro elektronne navchannya». <https://intszak.com.ua> (in Ukrainian).
- Ry`balko, O. V. (2004). *Dy`dakty`chni zasady` strukturuvannya dy`stancijnogo navchannya majbutnix inzheneriv. Dy`sertaciya na zdobuttja naukovogo stupenya doktora pedagogichny`x nauk za special`nosti 13.00.04 «Teoriya i metody`ka profesijnoyi osvity`»*. In-t pedagogiky` i psy`xologiyi profesijnoyi osvity` NAPN Ukrainy`. Ky`yiv. (in Ukrainian).
- Sy`soyeva, S. O. (2003). *Problemy` dy`stancijnogo navchannya: pedagogichny`j aspekt. Neperervna profesijna osvita: teoriya i prakty`ka*. III–IU, 78–87. (in Ukrainian).
- Chornij, A. L. ta in. (uporyad.) (2020). *Suchasni tendenciyi rozvy`tku informacijno-komunikacijny`x tehnologij v osviti: zbirny`k materialiv II Mizhnarodnoyi nauково-prakty`chnoyi konferenciyi v ramkax Mizhnarodnyunogo osvit`nogo forumu «Cy`frova transformaciya osvity`»*. Rivne: ROIPPO. (in Ukrainian).
- Shy`lina, G. A. (2016). *Metody`ka dy`stancijnogo navchannya ukrayins`koyi movy` uchniv osnovnoyi shkoly` . Dy`sertaciya na zdobuttja naukovogo stupenya doktora pedagogichny`x nauk za special`nistyu 13.00.02 «Teoriya i metody`ka navchannya (ukrayins`ka mova)»*. <https://core.ac.uk> (in Ukrainian).
- Shunevy`ch, B. I. (2011). *Porivnyal`ny`j analiz zarubizhny`x teorij dy`stancijno-go navchannya. Visny`k Dnipropetrovs`kogo universy`tetu imeni Al`freda Nobelya. Seriya: Pedagogika i psy`xologiya*. 2 (2), 105–108. (in Ukrainian).
- Shupta, O. V. (2011). *Dy`dakty`chni pry`ncy`py` dy`stancijnogo navchannya. Naukovy`j visny`k Chernivecz`kogo universy`tetu. Pedagogika ta psy`xologiya*, 582, 184–194. (in Ukrainian).
- Yak zroby`ty` dy`stancijne navchannya spravdi efekty`vny`m: 10 prosty`x pravyl. (2017). <https://prosvitcentr.org> (in Ukrainian).
- Yak organizuvaty` onlajn-navchannya v umovax vijny`. (2022). <https://insrzak.com.ua> (in Ukrainian).

- Boyd, G., Keegan, D (eds.). (1993). A Theory of distance education for the cyberspace era. Theoretical principles of distance education. London: Rout ledge, 234–253. (in English).
- Delling, R. M. (1987). Towards a theory distance education. ICDE. Bulletin, 13, 21–25. (in English).
- Harrison, R., Cleveland, I. M. (1998). Facilitating Cognitive Presence in Online Learning: Interaction is Not Enough. *American Journal of Distance Education*, 2 (3), 25–35. (in English).
- Keegan, D. (1999). Foundations of distance education. London and New York: Rout ledge. (in English).
- Peraton, H., Sewart, D., Keegan, D. Holmberg B. (Eds.). (1988). A Theory for distance education. Distance Education: International perspectives. New York: Rout ledge, 35–45. (in English).
- Peters, O. (1992). Some observations on dropping out in distance education. *Distance Education*, 13 (2), 234–269. (in English).
- Sevart, D. (1980). Providing an information base for students studying at a distance. Distance Education. Vol. 1. No 2, 171–187. (in English).
- Shejl, D. (1988). Toward a reconceptualization of distance education. *The American Journal of Distance Education*, 2 (3), 25–35. (in English).
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright M., Svacek S. (2003). Teaching and Learning at a distance: foundations of distance education (2nd eds.). Upper Saddle River NJ: Merrill Prentice Hall. (in English).
- Vepduin, J. R., Clark, T. (1991). Distance Education: The Foundation of Effective Practice. San Francisco: Josef-Bass Publisher. (in English).
- Wedemeyer, C. (1981). Learning at the Backdoor: Reflections on new – traditional learning in the lifespan. Madison un-ty of Wisconsin Press. (in English).

Danylo Zvarych, master's student at Vasyl Stefanyk Prekarpathian National University

Research interests: computer engineering, in particular, a distance learning system and creating software for a corporate video communication platform.

BASIC THEORETICAL CONCEPT AND PRINCIPLES OF DISTANCE LEARNING SYSTEM

The article highlights the problems of implementing the theories and principles of distance learning in Ukraine. With it, on the basis of systemic and synergistic approaches, methods of analysis and synthesis, induction and deduction, historical and comparative analysis **it was found that** interpretations of remote knowledge acquisition in Ukraine and Europe are generally similar. At the same time, the dynamism of economic and social processes taking place in modern societies, radical changes in the ways of using and spreading information cause the evolution of educational technologies, contribute to the active implementation of online learning as one of the main directions of reform and strategic development of the educational system of Ukraine. At the same time, in the conditions of its modernization, information technologies in the system of methodological activity acquire special relevance.

According to Keegan's D. classification proposed in his famous work «Foundations of distance education», there are three groups of theories of distance learning: autonomy and independence; interaction and communication; industrialization of education, closely related to them are the didactic principles of online teaching, the analysis of which showed that their classic types, which are usually used in traditional education, are not enough for the modern system of distance learning, since they have specific didactic principles inherent in it. At the same time, it is extremely relevant to compare his theoretical concepts and principles with the practice of their implementation in domestic conditions, which is especially important for the integration aspirations of Ukraine, in particular the European Union space.

Keywords: teacher, student, distance and online learning and education, methods, rules, principles, implementation, theory, theoretical concept.